

УДК 595.768

В. Д. Севастьянов, д-р біол. наук, проф., зав. каф.
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра зоології,
вул. Дворянська, 2, Одеса, 65026, Україна

І. І. МЕЧНИКОВ — ЗООЛОГ-ТАКСОНОМІСТ

Істориками наукової спадщини І. І. Мечникова майже не висвітлене значення для науки його праць, присвячених з'ясуванню місця окремих безхребетних тварин в системі тваринного світу. І. І. Мечников, при-ступаючи до вивчення паразитів голкошкірих *Myzostomum*, зауважує, що ця тварина "принадлежит к загадным организмам, не занимающим еще никакого систематического места. Еще до сих пор взгляды на природу *Myzostomum* настолько различны, что некоторые исследователи, в особенности Макс Шульце, причисляют это животное к трематодам, а другие относят его в круг членистоногих" [1].

Вивчаючи ембріологію вказаної тварини, вчений описує його личинку, вкриту війками, з двома парами кінцівок, абсолютно не схожих на наупліуса ракоподібних. Виходячи з вказаного, І. І. Мечников зауважує: "Не требуется никакого дальнейшего обсуждения этого вопроса, чтобы показать, что *Myzostomum* со своей стадией личинки, покрытой ресничками, и со всеми своими анатомическими и эмбриологическими особенностями является не членистоногим, а представителем многообразной группы червей". Однак далі в цій публікації вчений знову порівнює утворення кінцівок у *Myzostomum* та членистоногих, вказуючи так: "Образование конечностей у *Mysostomum* совершенно отличается от наблюдаемого у *Arthropoda* и решительно подтверждает мое мнение, так как аналогичные образования можно найти только у *Annelida*". І далі: "Отсутствие кровеносных сосудов у *Myzostomum*, очевидно, не должно считаться возражением против нашего взгляда с тех пор как были изучены некоторые представители *Annelida* без кровеносных сосудов".

Розглянемо аргументацію І. І. Мечникова проти розгляду *Myzostomum* як представника трематод. Мечников приводить низку фактів, що свідчать про більшу анатомічну складність *Myzostomum* в порівнянні з плоскими червами.

Для сучасної зоології дуже важливим є знаходження І. І. Мечниковим у *Myzostomum* анального отвору. Його немає у плоских черв'яків — він у червоподібних утворюється значно пізніше. У трематод ще немає цирр — вусиків, характерних для головного сегменту багатощетинкових черв'яків. Дуже важливою порівняльно-ембріологічною ознакою є вказівка Мечникова на те, що "*Myzostomum* закладывается как расчлененное животное". Наявність присосок у *Myzostomum*, а також багатогіллястого кишечника, сплющеної форми тіла і взагалі

своєрідність їх будови І. І. Мечников пояснює паразитичним способом життя цих багатощетинкових черв'яків.

Яке ж систематичне положення *Myzostomum* у сучасній зоології?

В класичному підручнику В. А. Догеля по зоології безхребетних [2] *Myzostomum* розглядається як рід, що входить в ряд *Myzostomida* як під-клас бродячих поліхет. Згідно з В. А. Догелем, "*Myzostomida* это сильно укороченные и уплощенные животные всего с пятью парами слабо развитых пароподий. *Myzostomida* паразитируют на или внутри иглокожих, главным образом на морских лилиях".

Таким чином, наукові факти, описані в 1865 році І. І. Мечниковим, витримали випробування часом і увійшли в скарбницю світової зоології.

Література

1. Мечников И. Я. К истории развития *Myzostomum* // Академ. собр. соч. — М., 1963. — С. 27–32.
2. Догель В. А. Зоология беспозвоночных. Учебник для биол. спец. университетов. — М.: Высшая школа, 1981. — 606 с.